

PEPITA

2009.

április

Ára: 445 Ft

III. évfolyam

4. szám

magazin

FILM, SZÍNHÁZ ÉS A NAGYVILÁG

A FÜGGÖNY MÖGÖTT

Rovó Rézi:

Mélyen tudok hallgatni

HOL VAGYTOK,

TI RÉGI JÁTSZÓTÁRSAK?

Fekete Gizi

POROND

Testvérek a manézsbán

Csonka András

SZÍNHÁZZAL,

ÉNEKLÉSSSEL,

TÁNC CAL

EGYÜTT

KERÉK AZ ÉLETEM!

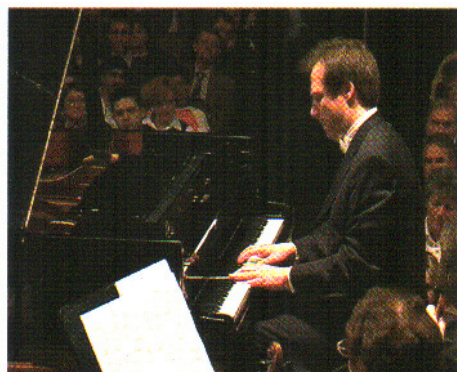

LENGYEL ZOLTÁN zongoraművész és orgonista

*A zene az a nyelv,
amit a világon mindenhol értenek*

NAGY SZERELME az orgona

Lengyel Zoltán Budapesten született 1970-ben és Bach Wohltemperiertes Klavierjának első kötetével diplomázott a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián. Szólistaként sikeres koncerteket adott Angliában, Németországban, Spanyolországban, Amerikában, Venezuelában, Szíriában, Irakban, Moldáviában és Magyarországon. A Budapesti Fesztiválzenekarral Sztravinszkij Petruskájának zongoraszólját játszotta a Carnegie Hallban és más koncerttermekben. Egy koncertsorozat keretében megszólaltatta Bach összes partitáját, francia szvitjét és Debussy zongoraműveit a budapesti Nádor Teremben. Orgonakoncerteket adott Barcelonában, Gironában és magyar templomokban, saját – szállítható – orgonájával. Számos zenekar, együttes, kamarazenei és kortárs produkció munkájában vett részt. Tanít, alkalmasszerűen színházi és filmprodukciókhoz ír zenét.

Mindig zongorista, orgonaművész akart lenni vagy gondolt valami másra is? – Nem találkoztam még olyan kisgyerekekkel, aki ha látott egy zongorát, ne ült volna oda egy kicsit püfölni. Csak legtöbbjük időben abbahagyja! De a tréfát félretéve, egy gyerek érdeklődése a zene iránt természetes dolog. Nálunk volt otthon zongora a családban, anyám is tanult zongorázni, hegedülni, anyai nagypapám is szeretett énekelni, hegedülni. Kisgyerekkoromban azt vették észre, hogy gyorsan megtanulom a dalocskákat az óvodában, és vissza tudom énekelni pon-

tosan, szépen, tisztán. Állítólag már hároméves koromban is hosszú ideig elbíbélődtem a zongorával, nem öt percig, mint a legtöbb gyerek, sőt, „házi koncertet” is adtam. (bár erre nem emlékszem, csak az édesanyám mesélte). Egyszóval hamar kiderült, hogy a zene érdekel, és van is hozzá érzékem. Öt és fél éves koromban beíratk zeneiskolába, aztán jött a konzervatórium tizennégy éves koromtól, aminek már az a célja, hogy a Zeneakadémiára menjen az ember. Jó tanuló voltam, lehettem volna talán matematikus, fizikus, számítógép-programozó vagy orvos (érdekes módon tűzoltó sosem akartam lenni), de valahogy a zenénél annyira egyértel-

mű volt az adottságom, hogy igazából fel sem merült a kérdés, hogy esetleg más hivatást válasszak. Zeneakadémista koromban merült fel bennem, hogy valóban ezt akarom-e csinálni, de akkor sem a zenélés kérdőjeleződött meg, hanem inkább az, hogy hogyan zenéljek, és hogy a zongora mellett még mivel szeretnék foglalkozni. Érdekel az éneklés (hangképzés), a gitározás és a szintetizátorok „ürbéli” hangzásai is. Egyébként az orgonát is tekinthetjük úgy, mint régi korok szintetizátora: ilyen módon tudtak különböző hangzásokat varázsolni. Az orgonához kisgyerekkori élmények is kötnek: már öt éves koromban is elragadtatással hallgattam a lemezeket és

koncerteket. De nemcsak Bachot, hanem például az Abba együttest is szerettem. Szóval, ez mind-mind érdekelt, nemcsak egyetlen hangszer. Zenesz akartam lenni.

– Szólistaként és különböző együttesekkel is járt már több országban. Hogyan szeret inkább zenélni, zenekarokkal, kamaragyüttesekkel vagy szólistaként? És, hogyan jön össze egy-egy koncert?

– Nincs recept. Többnyire meghívás alapján jutottam el ezekbe az országokba. Volt olyan is, hogy egy ismerős hívott, hogy ha már úgyszólván ott vagyok, csináljunk egy koncertet. Azt, hogy szólistaként vagy zenekarral jobb-e zenélni, nem lehet így meghatározni. Ha megkérdezzük valakit, hogy mit szeret inkább: a dobostortát vagy a grillcsirkét, egy epret, amit frissen szedtünk, vagy egy különleges ételt, amit két órán keresztül készített a szakács? Nos? Azt hiszem, pontosan így van ez a zenével is. Mindennek megvan a maga sajátossága, amiért jó. Az biztos, hogy akár szólistaként, akár csapatban játszom, szükségem arra az érzésre, hogy legyen feladatom, legyen kihívás a feladatban. Attól, hogy egy együttesben való, látszólag talán alárendelt részvételtől van szó, még maga a feladat lehet éppen annyira komoly kihívás. Sőt, ilyenkor másokra is kell figyelni. Olyan is volt, hogy szimfonikus zenekarban játszottam, és szó szerint néhány hangot kellett csak játszani, de azt is elvállaltam. Így működik – azt tudom elvállalni, ami felkérnek. Rachmaninov második zongoraversenyét végigjátszani szintén komoly feladat volt, ugyanakkor felemelő érzés. Zongoraművészi diplomát szereztem, emellett az orgona régi nagy szerelmem, és szinte bármilyen billentyűs hangszerrel „jól elvagyok”. Időnként egy-egy művészbarátom, kollégám véleményét kikérve, magam haladok az úton. Járom az élet iskoláját.

– Meséljen a szállítható orgonájáról!

– Nos, sok helyen van valamilyen hangszer, de mindig az a kérdés, hogy milyen. Autóból is sokféle van, de nem mindegy, hogy az ember néha el akar menni vele a közértekig, vagy a telekre, vagy pedig gyorsasági versenyen szeretne indulni vele. Egy hangszer is ilyen: bizonyos feladatokra alkalmas, másokra csak korlátozottan. A templomokban értelemszerűen olyan hangszerek vannak, ami csak a liturgikus éneket kíséri, és lehet, hogy arra a célra megfelel. Ugyanakkor egy változatos orgonakoncert megtartására nem min-

dig alkalmas, vagy csak olyan erős korlátokkal, amik között az előadó nem tud igazán kibontakozni. Erre a kérdésre létezik egy praktikus megoldás: egy elsőrangú hangzással bíró, komoly hangszerrel tudok vinni szinte bárhova. (A szállítás maga csak egy gyakorlati részletkérdés, bár kétségtelenül izgalmas volt több ezer kilométert vezetni egy furgont, hátam mögött a hangszeremmel.) Az a lényeg, hogy a hangszer ne legyen korlát, bárhol bármit el tudjak játszani, és nemcsak eljátszani, hanem úgy megszólaltatni, ahogyan én azt valójában szeretném. Budapesten hihetetlenül nagy kínálat van kultúrából. Ha bejelölöm a naptárban, hogy milyen koncertre szeretnék elmenni, akár három-négy helyre is elmehetnék egy nap, mert annyi érdekes koncert van. E „túlságosan gazdag” kínálatból adódóan viszont néha hálólóval kell halászni a közönséget. A vidék kínálata sokszor jóval elmarad ettől. Ez olykor a hangszerrel is összefügghet, hiszen ha nincs hangszer, akkor nem nagyon tudunk mit csinálni. Egy komolyabb koncertteremben magától értetődő, hogy van legalább egy darab Steinway koncertzongora. Az orgonáról ugyanez nem mondható el. Ezt a nehézséget volna hivatott ez az elgondolás áthidalni. Ennek az orgonának a hangzása mindig elvarázsol!

– Kedvenc zeneszerzők?

– Nehéz megválaszolni ezt a kérdést. A klasszikus zenében talán a királyok királya számomra Johann Sebastian Bach, de vannak mások, akiket hatalmas nagyságnak tartok: Ravel, Brahms, Debussy, Liszt, Bartók és modern, élő zeneszerzők is. Mai magyar kollégáknak is vannak rendkívül jó művei. Nagyra tartom néhány dzsesszmuzsikusi bizonyos alkotásait is. Végül soron bárki kedvenccé válhat, aki jó zenét ír.

– Az, mit jelent, hogy „néha” zenét is ír?

– Nem tartom magamat kimondottan zeneszerzőnek, de ha valamit érzek-hallok magamban, akkor azt olykor leírom. Úgy szoktam mondani, hogy kreatív zenesz vagyok. Nem lehet igazán szétválasztani az improvizációt és a zeneírást, mert mind a két esetben arról van szó, hogy van egy belső hang, ami valamit mond. Valami megszólal bennem, néha nem is rögtön konkrét hang, hanem egy érzet, aminek aztán megkeresem a hangjait. Előfordul olyan is, hogy konkrétan eszembe jut egy motívum, egy dallam, vagy belül meghalok egy akkordot, és egyszerűen leírom, aztán később vagy kikerekedik belőle va-

lami, vagy nem. Nem szándékosan, tudatosan írok, mert az ilyesmi többnyire nem szokott jól sikerülni. Én másképp működöm. Nálam ez egy spontán, intuitív teremtő folyamat, és talán inkább a médiuma vagyok ennek a kommunikációnak és teremtésnek. Mindenesetre létrejön valami, ami azelőtt nem volt, amiben benne van az a sokféle zenei hatás is, amit régebben vagy mostanában magamba szívtam. Én magam mint lélek, mint rezgés szintén benne vagyok egy kicsit, és végül kikerekedik az egészből valami, ami valahogy a saját szabályrendszere szerint működik, és nekem az a dolgom, hogy erre a szabályrendszerre ráérezek, hogy mit akar az a zene. Ebből adódóan nincs is könnyen definiálható saját stílusom. Az egyik esetben egy kicsit talán Bachra emlékeztet, amit írok, máskor Debussyre, vagy mondjuk Chick Coreára. Részben más a helyzet, ha felkérésre írok, adnak egy szöveget, és azt mondják: tessék, erre kell zenét írni. Ilyenkor a téma, a mondanivaló félig-meddig adott. Például egy színházi mű, amiben egy hangulathoz, egy helyzethez, egy érzéshez kell megtalálni olyan hangokat, amik azt erősítik, vagy kifejezik, de ilyenkor is ugyanaz a lényeg: hogy valami bennem megszólaljon. Ha nem szólal meg, akkor nem lesz jó, amit leírok. Előfordult, hogy elkezdtem olvasni a forgatókönyvet, és az első pár mondat után máris megszólalt bennem egy akkord, és egy nagyon jó kis zene lett belőle, például Weingarten Nyár című színdarabja volt ilyen. Amikor az érzet már megjött, ki kell bontani, csiszolni.. nos, ez már a munka része a dolgoznak: Mennyi legyen belőle? Hogyan változzon? Mikor legyen vége? Mitől nem lesz unalmas? És így tovább. Ez a munka intuitív és tudatos is egyszerre.

– Miben nyilvánul meg az, hogy érdekli a magas szintű hangtechnika?

– Itt a zenélésemhez szükséges környezetről van szó, mert ha nem jó a hangszer, ha nem az a hangzást hallom, amit érzek belül, akkor nem tudom magamat elengedni, nem tudok „felolvasni” a zenében, és így magamat az ügy szolgálatába állítani. Egy autóversenyző számára is egyértelmű, hogy a legjobb autót, a legjobb gumit kell, és ha odatesznek alá egy családi autót a versenyautó helyett, akkor nem tud olyan teljesítményt nyújtani. Ahhoz, hogy belefelelkezhessek a hangokba, jó hangszer, jó hangzás kell. Néha mások idegeire megyek ezzel, hogy „túlságosan igényes” vagyok, de ez számomra fontos, és ugyanúgy hozzátartozik az előadáshoz,

ahogy például a festőművész számára a színek kikeverése, amikor egy szín finom árnyalatait használják, és ilyenkor nagyon nem mindegy, milyen az az árnyalat. Ez is a szakma része, ami egyúttal élvezet is számomra. Ezen túlmenően az is érdekel, hogy materiálisan mitől lesz jó az a bizonyos hangzás. Mitől jobb egy bizonyos fajta hangszóró, mitől jobb az egyik zongora, mint a másik, az a billentésérzet hogyan jön létre.

– *Ön szerint, hol van Magyarországon a legszebben szóló orgona?*

– Ez egy kicsit összetettebb kérdés, függ attól is, hogy milyen orgonát milyen zenére szeretnék használni. Általánosságban lehet arról beszélni, hogy milyen egy jó hangszer, és hogy egy adott hangszernek melyek az előnyös tulajdonságai, de nem tudnám megmondani ilyen konkrét formában, hogy melyik templom vagy bazilika orgonája a legjobb. A budapesti Szent Anna templom hangszere német hangzásvilágú, ugyanakkor nem sivítós. Nem messze onnan van egy nem túl jó állapotú, gömbölyűbb-barnább hangzású, romantikus hangszer, amit ha rendbe tennének, nagyon jó lenne rajta játszani. Mindkét hangszer jó, csak másképp. Aztán vannak vadonatúj és kétségtelenül csodaszép hangszerek, amikben azért mégis találok hibákat. Mivel zongoristaként nevelkedtem, más a mércém. Egy orgona esetében, ha nem elviselhetetlenül hamis, minden hang megszólal rajta, és nem ragad le egy hang se, akkor sokszor már azt mondjuk rá, ez egy „jó hangszer”! Olyan sok rossz példa van, hogy egy ilyen már jónak számít. Egy komoly orgonának a megépítése többszörösébe kerül, mint egy kiváló koncertzongoráé. A pontosság igénye nélkül, csak nagyságrendeket említek: amíg egy Steinway hangversenyzongora mondjuk, harmincmillióba kerül, egy minőségi, sípos koncertorgona ára egészen biztosan százmillió fölött mozog, de lehet több százmillió költséget is. Zongorán és orgonán játszani egészen más érzés, más a hangzás, ebből adódóan a rajtuk játszható darabok, az üzenetek, amiket közvetítenek, szintén másnyelűek. Nagyon örülök, hogy mind a kettőn játszhatok. A világ színes, és én szeretem ezt a színességet megélni, átérezni. Van, akinek akkor teljes az élete, ha egy bizonyos részterületben mélyed el, annak lesz specialistája. Én úgy érzem az életemet teljesnek, ha többféle dologba is bele tudok kóstolni, ugyanakkor ezek a látszólag nagyon más területek összeállnak bennem egy teljesebb egészé, és valójában nincs semmi-

ilyen ellentmondás a zongora és az orgona, a gitár, az éneklés, a klasszikus zene, a kortárs zene vagy az improvizáció között. Kevésbé mély lenne a zongorajátékom, ha nem orgonálnék, és vice versa, illetve ugyanez mindegyik „összetevőről” elmondható.

– *Mennyit gyakorol naponta?*

– Bevallom, nem az a típus vagyok, aki reggel tíztől egyig leül gyakorolni, aztán ebédel, majd kettőtől hatig ismét gyakorol. Olyan is előfordul, hogy akár hosszabb ideig nem gyakorolok. Persze a hangszerrel napi kapcsolatban vagyok. Az is kérdés, mit nevezünk gyakorlásnak. Az, hogy zongorázom, még nem feltétlenül gyakorlás. Amikor komolyan kell készülnöm valamire, gyakorlatilag egész nap azzal foglalkozom. Persze néha felállok, sétálok, kiszellőztetem a fejem, mert különben megbolondulnék a négy fal között. Viszont adott esetben a ráhangolódás vagy csöndben levés is lehet a gyakorlás része. Voltaképpen számomra nincs olyan, hogy szabadidő vagy munka, életem van, és az a nagy szerencsém, hogy olyasmivel foglalkozom, amit élvezek, és hallatlanul izgalmasnak találok és fejlődök általa. Persze olyan is van, amit azért csinállok, mert valamiből ki kell fizetni a számlákat. Sokat ülök a számítógép előtt is. De néha a motoromat is bütykölgetem, nagy élvezettel – főleg, ha utána be is indul. Egy kis sportolás is bele kell, hogy férjen, mert sokat ülök, és néha aludni se tudok rendesen, ha nem mozgok. Van, hogy kimegyek futni vagy akár csak sétálni.

– *Úgy tudom, a nagy koncerttermek mellett másfelé is kacsingat.*

– Igen. Nem csak koncerttermekben, művelődési házakban vagy templomokban szeretnék fellépni, hanem kávéház jellegű vagy alternatív helyeken is, ahol életszerűbb, természetes kapcsolatba kerülhetek az emberekkel. Érdekes olyan helyekre elvinni produkciókat, ahol esetleg ez nem szokás. Például az elmúlt nyáron megjelent lemezem egy sziporkázó és nagyon magas színvonalon megírt zeneművet, Melis László Black and White című zongoraszvitjét mutatja be, melyről a bmc.hu weboldalon olvashat bővebben az érdeklődő. Éppen mostanában szerveződik egy lemezbemutató koncertsorozat.

– *A Black and White-tal akkor most nekiindul a világ meghódításának?*

– A zene egy olyan nyelv, amit mindenhol értenek, Dél-Amerikától, Kínán át Japánig vagy Ausztráliában. A zene, közlés,

kommunikáció, és ha belegondolunk, döbbenetes, hogy itt ebben a kicsi országban, Magyarországon egy zeneszerző egy önkormányzati lakásban él, rohángászik körülötte egy gyerek, és jó hangosan mesét néz a tévében, és ő közben olyan darabokat ír, amit több ezer kilométerrel odébb sok tekintetben meglehetősen eltérő kultúrákból jövő emberek is evidenciaélményként értenek, például ők is mosolyognak, ha hallják. Mondjuk ki: van egy olyan nyelve a mi kis bolygónknak, ami valóban közös nyelv, és ez a zene. Nemcsak szimbolikus értelemben mondom, hogy nyelv, hanem abban az értelemben, hogy én valamit szeretnék mondani, és a másik azt ember megérti. Melis Lászlót sokan filmzenéi és színház zenéi kapcsán ismerik, de nyugodtan kimondhatjuk, hogy ő egy világklasszis zeneszerző. Fontosnak tartom, hogy ne csak akkor értékeljünk valakit, ha már meghalt. Amit ő leír, azt ő tényleg hallja, a zene a fejében születik, nem az ujjával találja ki. Persze ez csak akkor lesz nyilvánvaló az olvasó számára, ha meghallgatja, hogy milyen zene is ez. A legjellemzőbb rá talán a humor, de időnként lírai is, szakmailag is magas színvonalú, ugyanakkor emészthető, fogyasztható. Egy, a barokk táncszvitnek dramaturgiájából kiinduló táncjáték, mely 15 rövid tételből áll. A néhány száz évvel ezelőtti trendnek megfelelően, a hagyományos Prelúdium-Allemande-Courante-Sarabande és Gigue szerkezet a kor jellemző, egyéb táncokkal egészül ki. Hajdanán például a gavotte-ok és a menüettek tartoztak az említett kategóriába, addig ma többek között a rock 'n' roll és a tango töltik be ezt a szerepet. Ezt az anyagot szeretném elvinni olyan emberekhez is, akik maguktól esetleg nem biztos, hogy meghallgatnák egy koncertteremben. Az eddigi visszajelzések nagyon jók: koncertet rendszeresen látogató hallgatók és friss jövevények is viccesnek találták. Egy koncerten mindig lehet érezni, hogy csak udvariasságból tapsolnak, vagy valóban örülnek annak, amit kaptak. Lehet érezni, ha a közönség egy kicsit unatkozik, mozgolódik, vagy ha megáll a levegő, és mindenki nagyon figyel.

– *Hol hallhatjuk legközelebb?*

– Ősre kaptam egy felkérést Chopin e-moll zongoraversenyének előadására a Zeneakadémia Nagytermében. Emellett éppen szervezünk egy koncertsorozatot, amire egyébként örömmel várjuk további érdeklődő helyszíneket, szervezők jelentkezését. A részleteket a www.myspace.com/zoltanl weboldalon fogom közzétenni.